

רעידת אדמה בישראל: איום ודאי, נזק כבד – ועדיין בשולי תפיסת האיום

אריאל היימן | גיליון 2190 | 26 באוגוסט 2026

מדד תפיסות האיום שפורסם לאחרונה על ידי המכון למחקרי ביטחון לאומי מציג פרדוקס מטריד. רק 14 אחוזים מהציבור רואים באסון טבע רחב-היקף אחד משלושת האיומים המרכזיים על ישראל בחמש השנים הקרובות, ורק 5 אחוזים רואים בו את האיום המשמעותי ביותר. בקרב המומחים שנשאלו השיעורים נמוכים אף יותר: 10 אחוזים ו-3 אחוזים, בהתאמה. אבל כאשר הציבור נשאל מה יקרה אם התרחיש יתממש, 64 אחוזים מעריכים שהנזק יהיה רב או רב מאוד, ו-58 אחוזים סבורים שמוכנות המדינה נמוכה או נמוכה מאוד. כלומר, הציבור אינו מתכחש לחומרת האסון ואינו נותן אמון רב במוכנות לקראתו, אך עדיין אינו תופס אותו כאיום מרכזי. פער זה ראוי לדיון, בפרט לגבי תרחיש של רעידת אדמה חזקה – האסון החמור ביותר שהינו רלוונטי לישראל.

המכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS) **הציג לאחרונה מדד** המבוסס על סקרי ציבור שנערכו בפברואר וביוני 2026 ועל סקר מומחים שנערך בפברואר. הסקרים בחנו את תפיסות הציבור הישראלי והמומחים ביחס לשורת תרחישי איום מרכזיים על מדינת ישראל – ביטחוניים, מדיניים, חברתיים, כלכליים וסביבתיים.

מבין אסונות הטבע רחבי ההיקף שבהם עלולה ישראל להיתקל, מאמר זה מתמקד ברעידת אדמה חזקה, שהיא תרחיש האסון החמור ביותר שהינו רלוונטי לישראל. לאור מיקומה ליד בקעים המלח, רעידות חלשות קורות בישראל מדי יום, בעוד שחזקות מתרחשות בהפרשים גדולים. באלף השנים האחרונות ידועות רעידות שהתרחשו ב-1068, 1202, 1546, 1759, 1837, 1927, ו-1995. כולן היו במגניטודה (גודל) של מעל 6.2 וכולן גרמו לנזקים ולהרוגים רבים.

רעידת אדמה היא איום חריג ברשימת האיומים שנבדקו. איומים מדיניים, ביטחוניים, חברתיים וכלכליים תלויים כולם בשרשרת של החלטות ואירועים. כך, למשל, כדי שהאיום האיראני הגרעיני יתממש נדרשים השגת יכולת גרעינית צבאית, החלטה להשתמש בה, יכולת לשגר נשק לעבר ישראל והצלחה לחדור את מערכי ההגנה. כל אחת מהחוליות הללו עשויה להתממש או לא. רעידת אדמה, לעומת זאת, אינה תלויה בכוונה של אויב, בהרתעה, במודיעין או בהחלטה אנושית. רעידת אדמה חזקה תתרחש במוקדם או במאוחר. כמאמר המשפט הידוע: רעידת אדמה חזקה והרסנית בישראל אינה שאלה של האם, אלא רק של מתי. אין לנו יכולת למנוע אותה – אך יש לנו יכולת רבה לצמצם את נזקה.

כאן נדרשת הסתייגות מתודולוגית חשובה. הסקר שאל על האיומים בחמש השנים הקרובות. אין כיום דרך מדעית לקבוע אם רעידת אדמה הרסנית תתרחש דווקא בפרק זמן זה. לכן העובדה שרק 25 אחוזים מהציבור מעריכים שסבירותו של אסון טבע רחב-היקף בחמש השנים הקרובות גבוהה או גבוהה מאוד אינה מעידה בהכרח על חוסר הבנה. היא כן מלמדת עד כמה אופק זמן קצר מעצב את תפיסת האיום. בסיכום ההשוואתי של יולי, שכלל 16 תרחישים, אסון טבע דורג במקום

ה-13 מבחינת הסבירות הנתפסת. במילים אחרות: איום שבטווח הארוך אין ספק שיתרחש ושיש להיערך אליו נדחק לתחתית סדר העדיפויות, משום שאין ודאות שיתממש בשנים הקרובות.

ההשוואה לאיומים אחרים מחדדת זאת. 43 אחוזים מהציבור מעריכים שהסבירות שאיראן תשיג נשק גרעיני בחמש השנים הקרובות גבוהה או גבוהה מאוד, ו-61 אחוזים מעריכים כך לגבי מתקפת טילים רחבת היקף. אין בכך קביעה מקצועית שהתרחישים האלה אכן סבירים יותר; זהו מדד של תפיסה. אלא שהפער מלמד כי הציבור נותן משקל רב יותר לאיומים הנמצאים בזירה המדינית-ביטחונית המוכרת, שלגביהם מתקיים שיח ציבורי יומיומי, מאשר לרעידת אדמה שעיתויה עמום.

הפער נעשה חד עוד יותר כאשר עוברים משאלת הסבירות לשאלת הנזק. 64 אחוזים מהציבור מעריכים שהנזק מאסון טבע, אם יתממש, יהיה רב או רב מאוד – מקום שישי מתוך 16 התרחישים. בקרב המומחים הפער בולט אף יותר: 73 אחוזים מעריכים שהנזק יהיה רב או רב מאוד, אך רק 10 אחוזים דירגו אסון טבע בין שלושת האיומים המרכזיים. כלומר, גם מי שמעריכים את תוצאות האירוע כחמורות ביותר אינם בהכרח תופסים אותו כאיום מרכזי.

הפגיעה הצפויה נתפסת גם כרוחבית: 61 אחוזים מהציבור צופים פגיעה קשה בתפקוד רשויות המדינה, 67 אחוזים בביטחון האישי, 68 אחוזים בביטחון הכלכלי וברמת החיים ו-63 אחוזים בחוסן הנפשי והחברתי. מדובר אפוא לא באיום נקודתי אלא בתרחיש המסוגל לפגוע בזמנית במרבית רכיבי החוסן הלאומי.

הערכת הציבור בדבר חומרת הנזק אינה מופרכת. תרחיש הייחוס הלאומי צופה יותר מ-7,000 הרוגים, כ-8,600 פצועים קשה וכ-37 אלף פצועים קל, כ-29 אלף מבנים שיהרסו או יינזקו קשות וכ-290 אלף מבנים שיינזקו בדרגות קלות ובינוניות. מיד לאחר הרעידה עלולים להיות כחצי מיליון מפונים, וכ-170 אלף בני אדם עלולים להישאר ללא קורת גג לטווח ארוך. כאשר מביאים בחשבון את שיקום המבנים והתשתיות, הדיוור החלופי, הטיפול בנפגעים, פינוי ההריסות, השבתת הפעילות הכלכלית ואובדן התוצר לאורך שנות ההתאוששות, ניתן להעריך כי העלות הכוללת למשק עלולה להיות מעל טריליון שקל, ואף להגיע ל-1.5 טריליון שקל. בתרחיש חמור ביותר, העלות למשק עלולה אף לעבור סכום זה.

ואז מגיע הנתון שאמור להטריד במיוחד: רק 8 אחוזים מהציבור סבורים שמוכנות המדינה לאסון טבע גבוהה, 30 אחוזים מעריכים שקיימת מוכנות מסוימת, ו-58 אחוזים סבורים שהמוכנות נמוכה או נמוכה מאוד. זהו אחד משיעורי חוסר המוכנות הגבוהים מבין התרחישים שנבדקו. השילוב הוא לב הבעיה: הציבור מעריך את הסבירות כנמוכה יחסית, את הנזק כגבוה ואת המוכנות כנמוכה. מבחינת ניהול סיכונים, זה בדיוק סוג התרחיש שאסור לדחות את הטיפול בו עד שהסתברות המיידית תיראה גבוהה.

במקרה של רעידת אדמה, התחושה הציבורית בדבר חוסר המוכנות אינה מנותקת מהמציאות. דו"ח מבקר המדינה מינואר 2024 מצא כי רק 3.5 אחוזים מהמבנים שנדרשו לחיזוק חוזקו בפועל; כ-60 אחוזים מבתי החולים אינם עמידים לרעידות אדמה או שרמט עמידותם אינה ידועה; ורק כ-5 אחוזים מכ-1,600 מוסדות החינוך שנדרשו לכך חוזקו או היו בשלבי חיזוק.

כך, למרות שיש בידינו את ה"מודיעין" הגיאולוגי והוודאות שרעידה חזקה תתרחש במוקדם או במאוחר, המדינה עושה מעט מאוד בתחום ההיערכות. אמנם נעשו צעדים חיוביים, ובהם הקמת מערכת "תרועה" להתראה קצרת מועד ועבודה ממשלתית על תוכנית לשיקום ארוך טווח, אך הנעשה עדיין מועט מאוד ביחס לפער שבין המצב הקיים לבין רמת ההיערכות הנדרשת. נתוני הסקר מוסיפים נדבך נוסף: לא רק הממשלה מתקשה להפוך את הידע לפעולה; גם בתודעה הציבורית האיום נשאר בשוליים.

מדוע זהו המצב? הסקר עצמו אינו יכול להוכיח סיבתיות, אך ניתן להציע שלושה הסברים מרכזיים.

הראשון הוא הפער בין אופק הזמן של האיום לבין אופק הזמן של בני אדם וממשלות – ובצידו התמריץ הפוליטי. רעידת אדמה עלולה להתרחש מחר בבוקר או בעוד עשרות שנים. עלות החיזוק וההיערכות היא מיידית, בעוד התועלת תתגלה בעתיד לא ידוע, ואולי רק לאחר שהממשלה שהשקיעה כבר לא תהיה בשלטון. יתרה מזאת, הצלחתה של מניעה כמעט אינה נראית. גשר שחוזק ולא קרס, בית ספר שחוזק ותלמידיו לא נפגעו או בית חולים שהמשיך לתפקד אינם מייצרים "תמונת ניצחון". לעומת זאת, חילוץ וסיוע לאחר אסון הם פעולות מוחשיות, מצולמות ומיידיות. [מחקרם](#) של Healy and Malhotra (2009) מצא, בהקשר האמריקאי, כי בוחרים מתגמלים פוליטיקאים על הוצאות סיוע לאחר אסון, אך אינם מתגמלים אותם באותה מידה על השקעה בהיערכות לפניו. נוצר אפוא תמריץ מובנה להשקיע פחות מדי במניעה ובהיערכות.

ההסבר השני הוא הקשב. מלחמה, טילים, טרור ואיראן הם איומים נוכחים: יש להם יריב, כותרות, מודיעין, תקציבים, דיונים שוטפים ואזעקות. רעידת אדמה אינה שולחת אולטימטום ואינה מייצרת התרעה אסטרטגית חודשים מראש. כל עוד האדמה שקטה, קל לדחות אותה מסדר היום. במערכת הישראלית, הרוויה באיומים ביטחוניים מיידיים, התחרות על הקשב חריפה במיוחד. זוהי השערה שהסקר אינו מוכיח, אך דפוס הדירוגים מתיישב איתה.

ההסבר השלישי הוא מוסדי. האחריות להיערכות לרעידות אדמה מפוצלת בין משרדי ממשלה, רשויות מקומיות, ועדת ההיגוי הבין-משרדית, רשות החירום הלאומית, פיקוד העורף וגופים נוספים. כאשר אין גוף אחד בעל אחריות כוללת, סמכות ותקציב, קל לכל גוף לבצע את תפקידו באופן חלקי ולהניח שהאחריות הכוללת נמצאת במקום אחר. פיצול האחריות גם מקשה לייצר תוכנית רב-שנתית מחייבת ולבחון לאורך זמן אם אכן חלה התקדמות.

הסברים אלה, ואחרים, עלולים ליצור מעגל שמזין את עצמו: הציבור אינו מדרג את האיום כגבוה, ולכן הלחץ הפוליטי לטפל בו חלש; הממשלה אינה מעמידה אותו גבוה בסדר העדיפויות, ולכן הוא נשאר מחוץ לקשב הציבורי; ובהיעדר עשייה מתמשכת גם הציבור מקבל מסר סמוי שהאיום כנראה אינו דחוף. רק לאחר רעידת אדמה גדולה במקום אחר נפתח לזמן קצר חלון של קשב – והוא עלול להיסגר לפני שנבנית מדיניות רב-שנתית.

המסקנה איננה שצריך להפחיד את הציבור, אלא שמדיניות ביטחון לאומי אינה יכולה להיגזר רק מסולם הפחדים הציבורי או מן הסבירות הנתפסת של אירוע בחמש השנים הקרובות. ניהול סיכונים אחראי חייב לשקלל סבירות, עוצמת נזק, פגיעות ורמת מוכנות. ברעידת אדמה, חוסר הוודאות לגבי העיתוי אינו סיבה להמתין; הוא דווקא סיבה להתחיל מוקדם, משום שחיזוק מבנים, תשתיות ומערכות הוא תהליך של שנים.

מכאן גם נגזרת המדיניות הנדרשת. יש לקבוע גורם לאומי אחד בעל אחריות, סמכות ותקציב; לגבש תוכנית רב-שנתית לחיזוק מבני ציבור, תשתיות ומבני מגורים לפי סדרי עדיפויות של סיכון ופגיעות; להצמיד לה יעדים מדידים ודיווח שנתי לממשלה ולכנסת; ולחזק את הכשרת הציבור והרשויות המקומיות. תקציב ייעודי בסדר גודל של מיליארד שקל בשנה – כעשירית האחוז מתקציב המדינה – יכול להיות נקודת פתיחה לתוכנית ממשית ומתמשכת, במקום סדרה של החלטות שאינן ממומשות.

לאור זאת, מדד תפיסות האיום החדש הוא יותר ממראה של מה שהישראלים מפחדים ממנו. הוא גם מראה של מה שאנחנו מתקשים לראות. תפקידה של הנהגה אינו רק להגיב לאיומים שהציבור מדרג במקום הראשון; עליה להגן על המדינה גם מפני איומים חמורים שאינם מצליחים להתחרות על הקשב היומיומי.

השאלה איננה אם רעידת אדמה הרסנית תתרחש בחמש השנים הקרובות – את זה איננו יודעים. השאלה היא אם בחמש השנים הקרובות נעשה את מה שצריך לעשות לפני שהיא תתרחש.

עורכי הסדרה: ענת קורץ, רינת חרש ואלדד שביט.